

УДК 37.013.42-051:378]005.336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.1.7>

Ірина СИДОРУК

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет Імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-3029-3142

Анна ЛЯКІШЕВА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет Імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1509-2422

Бібліографічний опис статті: Сидорук, І., Лякішева, А. (2021). Концептуальні основи формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. *Humanitas*, 1, 41–46, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.1.7>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття розкриває сутність авторської концепції формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників – здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота галузі знань 23 Соціальна робота в освітньому процесі закладу вищої освіти в єдності чотирьох взаємопов'язаних концептів (методологічний, теоретичний, методичний, технологічний). Концепцію розглянуто як цілісну систему поглядів, яка допомагає створити належні умови для фахової підготовки майбутніх соціальних працівників та на основі якої відбувається формування в них соціальної компетентності загалом та її складників зокрема. Провідний концептуальний задум полягає в реалізації ідей гармонійного розвитку особистості в соціальній та професійній сферах, формування компетенцій для навчання (освіти) протягом життя, самоосвіти й саморозвитку, здатностей ефективно взаємодіяти із соціумом та продуктивно реалізовувати соціальні ролі, функції в межах компетенції соціального працівника; інтеграції формальної, неформальної, інформальної освіти; формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки із забезпеченням безперервного процесу вдосконалення, самовдосконалення, саморозвитку; здійснення модернізації освітнього процесу закладу вищої освіти на засадах компетентнісного підходу. У статті окреслено мету, завдання, подано основні характеристики концепції формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. Підґрунтям формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників визначено компетентнісний, системний, синергетичний, діяльнісний, студентоцентрований, середовищний, акмеологічний підходи та принципи (загальнонаукові та специфічні).

Ключові слова: концепція, методологічний концепт, теоретичний концепт, методичний концепт, технологічний концепт, фахова підготовка, майбутні соціальні працівники, соціальна компетентність, заклад вищої освіти.

Iryna SYDORUK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Postdoctoral Student at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0003-3029-3142

Anna LIAKISHEVA

Doctor of Pedagogy, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0003-1509-2422

To cite this article: Sydoruk, I. & Liakisheva, A. (2021). Kontseptualni osnovy formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Conceptual Bases of the Social Competence Formation of Future Social Workers]. *Humanitas*, 1, 41–46, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.1.7>

CONCEPTUAL BASES OF THE SOCIAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE SOCIAL WORKERS

The article reveals the essence of the author's concept of the social competence formation of future social workers – students of the first (bachelor's) level of higher education of the specialty 231 «Social work» in the field of study 23 «Social work» in the educational process of higher education institution combining four interconnected concepts (methodological, theoretical, methodical, technological) that contribute to the implementation of the leading idea of the study. The concept is considered as a holistic system of views, which helps to create appropriate conditions for professional training of future social workers and on the basis of which the social competence is formed in general and its components in particular. The leading conceptual purpose is to implement the ideas of harmonious development of personality in social and professional spheres, the formation of competencies for life-long learning (education), self-education and self-development, the ability to effectively interact with society and productively implement social roles; integration of formal, non-formal, informal education; social competence formation of future social workers in the process of professional training with ensuring a continuous process of improvement, self-improvement, self-development; implementation of the educational process modernization of higher education institutions on the basis of the competence approach. The article outlines the purpose and objectives of the study, presents the main features of the concept of social competence formation of future social workers in the process of professional training. The basis for the social competence formation of future social workers is defined by competence, system, synergetic, activity, student-centered, environmental, acmeological approaches and principles (general and specific).

Key words: concept, methodological concept, theoretical concept, methodical concept, technological concept, professional training, future social workers, social competence, higher education institution.

Вивчення проблеми формування соціальної компетентності (СК) майбутніх соціальних працівників (МСП) у процесі фахової підготовки зумовлює необхідність розробки відповідних концептуальних положень дослідження.

Вітчизняні та закордонні науковці вивчають питання формування СК у майбутніх фахівців різних профілів: студентів закладів вищої освіти (ЗВО) й коледжів (Т. Ашурова, Н. Борбич, Т. Василюк, Г. Гедвілієне, С. Гервієне, О. Земцова, С. Зізієне, Н. Ляхова, О. Московчук, А. Пасвенськієне, С. Рачева, Н. Чернуха); гуманітарних спеціальностей (О. Жукова); економіко-управлінських, економічних спеціальностей (Л. Андреєва, О. Грибанова, І. Зарубінська, Н. Корм'ягіна); психологів (Л. Єременко, Р. Скірко); юристів (Н. Малюткіна); учителів (Н. Лупанова, О. Юрченко); педагогів-дефектологів (Н. Лавська); педагогів-психологів

(Л. Карімова); журналістів (О. Козлова); філологів (С. Остапенко); фахівців сфери обслуговування (І. Шпичко), сервісу й туризму (О. Тарасенко) і правоохоронної сфери (В. Кійков, О. Тогочинський), служби цивільного захисту України (Г. Хлипавка); викладачів (О. Субіна) та ін. [4, с. 2; 5].

Проблеми формування СК МСП, соціальних педагогів, фахівців із соціальної роботи відображені в працях Є. Муніца, Я. Сноубар, О. Лісовця, О. Мінкіної, А. Фатихової та ін. Водночас теоретичний аналіз наукових джерел і практичного досвіду закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери, засвідчує, що, попри наявність значної кількості матеріалів із досліджуваної проблеми, обмаль наукових розвідок щодо специфіки формування СК МСП на рівні системного підходу та все ще актуальною є потреба

розроблення й упровадження прогресивних змін у систему вищої освіти України в контексті формування СК студентів зі спеціальності 231 Соціальна робота [4, с. 2; 5].

Мета статті – обґрунтувати теоретичні та методологічні основи концепції формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Концепцію розглядаємо як цілісну систему поглядів, яка допомагає створити належні умови для фахової підготовки МСП та на основі якої відбувається формування в них СК [4, с. 16; 5].

Провідними ідеями концепції є ідеї гармонійного розвитку особистості в соціальній та професійній сферах, формування компетенцій для навчання (освіти) протягом життя, самоосвіти й саморозвитку, здатностей ефективно взаємодіяти із соціумом та продуктивно реалізовувати соціальні ролі, функції в межах компетенції соціального працівника; ідеї інтеграції формальної, неформальної, інформальної освіти; ідеї формування СК МСП у процесі фахової підготовки із забезпеченням безперервного процесу вдосконалення, самовдосконалення; здійснення модернізації освітнього процесу ЗВО на засадах компетентнісного підходу [4, с. 8; 5].

Сутність концепції полягає в розкритті багатогранної системи формування СК МСП у процесі фахової підготовки з урахуванням вимог, що висуваються до соціально компетентного майбутнього фахівця та необхідності «прив'язки» освіти до потреб ринку праці [5, с. 210].

Мета концепції – визначити орієнтири фахової підготовки МСП у контексті формування їхньої СК [5, с. 210]. Мету конкретизують завдання. До основних завдань концепції віднесено: розвивати у студентів потребу до навчання протягом усього життя через розвиток в них СК; забезпечити умови (побудова змісту й структури освітнього процесу відповідно до завдань формування СК МСП, змісту СК; інтеграція теоретичної та практичної складових частин процесу формування СК студентів; опора на особистісні якості студента) і сприяти у формуванні всіх компонентів соціальної компетентності МСП; спонукати студентів до прояву соціальної активності та СК, до взаємодії із соціумом, налагодження контактів з різними соціальними групами, суб'єктами та об'єктами соціальної та професійної взаємодії; стимулювати в студентів потребу

до самовдосконалення й саморозвитку мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного й особистісно-рефлексивного компонентів СК; забезпечити належні умови для професійного самовдосконалення в контексті формування СК МСП; допомагати в процесі соціо професійного становлення [5, с. 211].

Основними характеристиками концепції формування СК МСП є керованість і самоорганізація, що дають змогу ефективно взаємодіяти всім суб'єктам освітнього процесу; відкритість як активна форма взаємодії суб'єктів, що дає можливість удосконалювати професійну підготовку, «прив'язати» освіту до потреб ринку праці; полікомпетентність як інтегральний показник ресурсів освітнього середовища закладу вищої освіти, що здатна забезпечити сформованість усіх компонентів СК МСП [5, с. 211].

Концепція буде дієвою тоді, коли відбуватимуться такі процеси: реалізація принципу навчання (освіти) протягом життя через формування в студентів інструментів його втілення; інтеграція університетської, неформальної та інформальної освіти; створення відкритого, збагаченого соціальним складником освітнього середовища закладу вищої освіти; менторська підтримка студентів на всіх етапах формування їхньої СК, соціо професійного розвитку під час навчання в ЗВО; оптимальне поєднання теоретичної й практичної підготовки та узгодження традиційних підходів із педагогічними інноваціями під час формування СК МСП [5, с. 212].

В основу концепції покладено положення, згідно з яким основним результатом буде сформованість усіх компонентів СК МСП на належному (високому, середньому) рівні [5, с. 212].

Методологічний концепт акумулює філософське підґрунтя, відбиває єдність та взаємозалежність фундаментальних наукових підходів до вивчення проблеми дослідження: компетентнісного, системного, синергетичного, діяльнісного, студентоцентрованого, середовищного, акмеологічного й принципів (загальнонаукових і специфічних, провідний принцип – навчання протягом життя) [5, с. 212].

Зокрема компетентнісний підхід (І. Бех, В. Болотов, Р. Весселінк, І. Волощук, О. Жук, І. Зимняя, Г. Малик, М. Мулдер, Л. Овсієнко, О. Онопрієнко, І. Родигіна, І. Смагін, С. Трубачева, С. Фурдуй, А. Хуторської, В. Чайка, Е. Шорт та ін.) реалізує діяльнісний характер

освіти, унаслідок чого освітній процес орієнтується на практичні результати, сприяє принципу нерозривного зв'язку процесу та результату, у пріоритетній орієнтації на такі цілі (вектор освіти), як здатність до навчання, самовиховання, самовизначення (самоідентифікацію), самоактуалізація, соціалізація, навчання протягом життя, набуття практичного досвіду й розвиток індивідуальності. Розширює умови, ресурси, функціональні можливості учасників середовищної взаємодії та забезпечує досягнення високої якості професійної підготовки загалом і формування СК в МСП зокрема.

Системний підхід (Т. Ільїна, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, С. Рубінштейн, В. Якунін та ін.) дає змогу представити СК як систему компетенцій, мотиваційних та ціннісних орієнтацій у соціумі, ставленні до себе, до своєї практичної діяльності і її реалізації; визначити компоненти в структурі СК МСП, системи заходів у структурі підготовки МСП у контексті її формування; дає змогу дослідити процес формування СК МСП як відкриту систему, що розвивається [5, с. 216].

Наступний підхід, визначений нами як загальнонаукова основа дослідження процесу формування СК МСП у процесі фахової підготовки – синергетичний (О. Дубасенюк, А. Коломієць, Н. Лазаренко та ін.), який полягає в тому, щоб оптимально правильно сформулювати стратегічні цілі, що визначають хід процесу, акцентуючи увагу на самостійній діяльності, суб'єктності, яка сприятиме розвитку в студентів навичок самоорганізації, саморозвитку, самоконтролю. Він заснований на ефекті посилення дій у навчанні в результаті використання навчальної інформації через різні канали сприйняття. Крім того, синергія як ефект підвищення результативності навчання завдяки взаємозв'язку й взаємопідсиленню різних дій у навчанні може реалізуватися через використання в освітньому процесі широкого спектра різних інноваційних технологій навчання (ІКТ, ігрових, тренінгових тощо) [2; 3, с. 143].

Діяльнісний підхід (Р. Зозуляк-Случик, І. Підласий, О. Плахова та ін.) до формування СК особистості вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на вибір та організацію діяльності студента, активізацію й переведення його в позицію суб'єкта пізнання, що передбачає вироблення вмінь ставити мету, планувати,

організовувати, здійснювати, регулювати самоосвітню діяльність, контролювати, аналізувати й оцінювати її результати. Це передбачає відпрацювання на практиці соціально орієнтованих професійних дій [3, с. 143; 5].

Студентоцентрикований підхід (І. Бабин, Н. Гришина, І. Логущенко, С. Фурдуй, J. González, R. Wagenaar та ін.) до формування СК передбачає, забезпечує та сприяє створенню умов для свободи вибору студентом різних елементів освітнього процесу та організаційних форм навчальної, соціально спрямованої діяльності, побудови студентами персональних освітніх траєкторій, індивідуальних траєкторій соціо професійного розвитку та формування СК, активізації мотивації до набуття соціальної компетентності відповідно до уявлень студентів про майбутню професію й вимог потенційних роботодавців [5].

Середовищний підхід (А. Баль, Н. Бахмат, М. Братко, О. Гора, О. Горчакова, В. Желанова, О. Караман, Ж. Петрочко, Г. Полякова, А. Рижанова, Л. Сидорук, Я. Ільчишин, І. Шеплякова, О. Якимович та ін.) до вироблення СК МСП дає змогу інтегрувати різні наукові підходи, досліджувати соціальні та професійні проблеми становлення особистості фахівця крізь призму освітнього середовища; уможливорює розробку методики, яка враховуватиме вплив на всі аналізатори особистості, сприятиме цілісності й гармонійності впливу на неї [8]; урізноманітнює соціальним та професійним складником процес фахової підготовки [3, с. 143; 5].

У фокусі акмеологічного підходу до формування СК перебувають об'єктивні (якість одержаних виховання й освіти), суб'єктивні (здібності людини) чинники, а також закономірності в організації навчання фахівців (Т. Дерека, О. Дубасенюк, Р. Зозуляк-Случик, С. Калаур, Н. Олексюк, Г. Сазоненко, Г. Сотська, Я. Співак та ін.). Основний акцент зосереджено на розвитку в студентів позиції суб'єкта діяльності. У цьому контексті Г. Сотська, ґрунтуючись на поглядах О. Дубасенюк й ін. [1], визначає такі суб'єктивні ознаки особистості (за акмеологічного підходу), як «ініціатива, самостійне цілевизначення, планування, передбачення; інтенсивна включеність у діяльність; прагнення до саморегуляції (самоконтролю, самокорекції, самокомпенсації), постійна орієнтація особистості на саморозвиток і самооновлення;

прагнення до самореалізації й творчого творення; інтеграція свого професійного шляху, структурування і впорядкування свого професійного досвіду і досвіду інших» [6]. На суб'єктності студентів як педагогічної умови формування їх пізнавальної самостійності акцентують увагу І. Трубавіна та С. Каплун [с. 290]. Таким чином, акмеологічний підхід спрямований на забезпечення соціо професійного (котрий охоплює всі сфери особистості, мотиви (потреби), а також інтелектуальну, і емоційну, і вольову) саморозвитку й самореалізацію особистості. Акмеологія – методологічний інструментарій, котрий допомагає організувати умови для оптимального досягнення сформованості СК у майбутніх фахівців [5; 7, с. 144].

Таким чином, виокремлені наукові підходи визначають загальну стратегію формування СК МСП у процесі фахової підготовки.

Провідними принципами, які ми розглядаємо як основні орієнтири формування СК МСП, є загальнонаукові (системності; гуманізму; інтеграції; оптимізації; гнучкості; доступності; свідомості; активності та самостійності; інформативності; соціального партнерства та співробітництва; оптимального поєднання різних форм і методів фахової підготовки, видів і форм діяльності; зв'язку теорії з практикою) та специфічні (навчання (освіти) протягом життя, динамічності, опори на життєвий досвід студентів, соціальної відповідності, рефлексії).

Теоретичний концепт як змістовий складник концепції визначає систему наукових ідей, положень, категорій, дефініцій, без яких неможливе розуміння суті досліджуваної проблеми та які покладено в основу системи формування СК МСП у процесі фахової підготовки. У його основі – ідеї про розуміння структури компетенції, компетентності, соціальної компетентності СК МСП, котрі є основою побудови моделі соціально компетентного соціального працівника; ідеї врахування особливостей і перспектив розвитку освітнього середовища закладу вищої освіти та спрямування студентів на його діяльнісне освоєння через розширення

знань про соціум, його ціннісні засади, активізуючи майбутніх соціальних працівників і залучаючи їх до практичної соціально-професійної діяльності на рівні як закладу вищої освіти, так і громади [4, с. 4–5; 5, с. 222].

Методичний концепт передбачає розробку етапів формування СК МСП, методики діагностики та оцінювання рівнів сформованості СК студентів, реалізацію організаційно-методичних заходів, які забезпечать співпрацю ЗВО з професійним середовищем для збагачення освітнього університетського середовища соціальним складником та формування СК МСП у процесі фахової підготовки [4, с. 5; 5, с. 223].

Технологічний концепт передбачає розробку, впровадження та експериментальну перевірку системи формування СК МСП, котра ґрунтується на моделі соціально компетентного соціального працівника, діагностичному цілевизначенні, обґрунтуванні критеріїв, показників і рівнів сформованості досліджуваного конструкту, імплементації організаційно-педагогічних умов і науково-методичного забезпечення процесу формування СК МСП – здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота з урахуванням визначених напрямів під час підготовки в умовах університетської освіти [4, с. 5; 5, с. 223].

Вважаємо, що концепція буде максимально ефективною, якщо в студентів сформувати стійкі настановлення на соціо професійний розвиток; здатність до регуляції процесу й результату реалізації соціальної компетентності; здатність до рефлексії власної соціо професійної діяльності та діяльності інших; сформувати в них компетенції для навчання протягом життя; створити умови для прояву соціальної компетентності.

Таким чином, єдність розкритих вище концептів дає змогу розглядати процес формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників як цілісну систему, упорядковану множину взаємопов'язаних і взаємозалежних складників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубасенюк О. А. Акмеологічна концепція професійного розвитку педагога. *Професійна педагогічна освіта: акмесинергетичний підхід*: монографія/за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.
2. Коломієць А. М., Лазаренко Н. І. Сучасні методологічні підходи в організації вищої педагогічної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. № 3. С. 47–52.

3. Сидорук І. І. Модель формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31, т. 4. С. 141–146.
4. Сидорук І. І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: автореф. на здобуття наук. ступеня д-ра. пед. наук, 13.00.05. Тернопіль, 2021, 36 с.
5. Сидорук І. І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.05. Тернопіл. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2021. 699 с.
6. Сотська Г. Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Bydgoszcz, 2017. С. 387–396.
7. Трубавіна І. М., Каплун С. О. Суб'єктність студентів як педагогічна умова формування їх пізнавальної самостійності в навчанні. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф./Нац. акад. наук Азербайджана, Ін-т філос., акад. мистецтв у Банській Бистриці та ін.; за ред. А. Душного, М. Махмудова, М. Стреначікової. Баку; Банська Бистриця; Ужгород; Херсон: Посвіт, 2019. Т. 5: *Міждисциплінарні перспективи*. С. 288–292.
8. Якимович О. Н., Ільчишин Я. В. Вплив середовища вищого навчального закладу на професійне виховання майбутніх фахівців. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 46. С. 350–354.

REFERENCES:

1. Dubaseniuk, O. A. (2011). Acmeological concept of professional development of a teacher. *Professional pedagogical education: acmesynergetic approach*. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
2. Kolomiets, A. M., & Lazarenko, N. I. (2016). Suchasni metodolohichni pidkhody v orhanizatsii vyshchoi pedahohichnoi osvity [Modern methodological approaches in the organization of higher pedagogical education]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Vol. 3. P. 47–52 [in Ukrainian].
3. Sydoruk, I. I. (2020). Model formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [The model of formation of social competence of future social workers in the process of professional training]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical issues of the humanities*, 31, t. 4. P. 141–146 [in Ukrainian].
4. Sydoruk, I. I. (2021). Teoriia i metodyka formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theory and Methods of Social Competence Formation of Future Social Workers in the Process of Professional Training]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
5. Sydoruk, I. I. (2021). Teoriia i metodyka formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theory and Methods of Social Competence Formation of Future Social Workers in the Process of Professional Training]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
6. Sotska, H. (2017). Akmeolohichni pidkhid u pedahohichnii osviti Ukrainy [Acmeological approach to teacher education in Ukraine]. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. Bydgoszcz [in Ukrainian].
7. Trubavina, I. M., & Kaplun, S. O. (2019). Subiektnist studentiv yak pedahohichna umova formuvannia yikh piznavalnoi samostiinosti v navchanni [Student subjectivity as a pedagogical condition for the formation of their cognitive autonomy while learning]. *Fundamental and applied researches: contemporary scientific and practical solutions and approaches: Materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. T. 5: Mizhdystyplinarni perspektyvy*. (P. 288–292). Baku; Banska Bystrytsia; Uzhhorod; Kherson: Posvit [in Ukrainian].
8. Iakymovych, O. N., & Ilchyshyn, Ya. V. (2016). Vplyv seredovysheha vyshchoho navchalnoho zakladu na profesiine vykhovannia maibutnykh fakhivtsiv [The influence of university environment on the professional education of future professionals]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy – Modern information technologies and innovation methodologies of education in professional training: methodology, theory, experience, problems*, 46. P. 350–354 [in Ukrainian].